श्री. वि. वा शिरवाडकर ऊर्फ कुसुमाग्रज यांचा दि.२७ फेब्रुवारी हा जन्मदिन, " मराठी भाषा गौरव दिन " म्हणून साजरा करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग
शासन परिपत्रक क्रमांकः बैठक -२४१३/(प्र.क्र.०४/१७)/समन्वय
मंत्रालय विस्तार भवन, मुंबई - ४०० ०३२.
तारीख: २० जानेवारी, २०१८.

शासन परिपत्रक -

श्री.वि.वा.शिरवाडकर, उर्फ कुसुमाग्रज यांनी मराठी भाषेच्या साहित्य क्षेत्रामध्ये अत्यंत मोलाचे योगदान दिले असून, मराठी भाषेला मराठी भाषा ही ज्ञानभाषा होण्यासाठी अथक परिश्रम घेतले आहे. त्याचाच एक भाग म्हणून व मातृभाषेचा गौरव म्हणून श्री. वि.वा.शिरवाडकर, उर्फ कुसुमाग्रज यांचा दि.२७ फेब्रुवारी हा जन्मदिन " मराठी भाषा गौरव दिन " म्हणून सन २०१३ पासून साजरा करण्यात येतो. यासंदर्भात मागीलवर्षी दि.२० जानेवारी, २०१७ व दि.२३ फेब्रुवारी, २०१७ नुसार सविस्तर सूचना देण्यात आल्या होत्या. परिणामी राज्यातील उच्च शिक्षण संस्था/ महाविद्यालये / विद्यापीठे यामध्ये मोठया प्रमाणात व उत्साहात सदरहू कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले होते. तशाच प्रकारे यावर्षी देखील मराठी भाषा गौरव दिन दि.२७ फेब्रुवारी, २०१८ रोजी राज्यभर साजरा करावयाचे, राज्य शासनाने करावयाचे ठरविले आहे. या कार्यक्रमासाठी खालील मुद्दे विचारात घेण्यात यावे. :-

१ त्या त्या विद्यापीठाने संबंधित शहरातील सर्वात मोठया सभागृहात किंवा योग्य त्या ठिकाणी भव्य सांस्कृतिक कार्यक्रमाचे आयोजन करावे.

२ हा कार्यक्रम केवळ विद्यापीठ किंवा महाविद्यालयांसाठी नव्हे, तर संपूर्ण शहरासाठीचा असेल.

३ या कार्यक्रमासाठी विद्यापीठाने, गावातील / शहरातील साहित्यिक, अन्य कलाकार, सामाजिक- सांस्कृतिक संस्थांचे पदाधिकारी, सर्व लोकप्रतिनिधी, राजकीय मान्यवर, संपादक-पत्रकार, भाषातज्ञ, भाषाअभ्यासक, प्राध्यापक- विद्यार्थी आणि रसिक यांना निमंत्रित करणे अपेक्षित.

४ ठरलेल्या सांस्कृतिक कार्यक्रमातील कलाकारांची निवास व भोजनाची व्यवस्था (गरजेनुसार) करणे.

५ कार्यक्रमाचा योग्य तो प्रचार-प्रसार करणे. (वृत्तपत्रीय जाहिराती, माहितीपत्रके, माहितीफलक).

६ सांस्कृतिक कार्यक्रमात रंगमंचावर LED वॉलची व्यवस्था पुरवणे आणि आवश्यक ती नेपथ्य व्यवस्था पुरवणे.

७ कार्यक्रमाचे ३ कॅमेरांसह उत्तम छायाचित्रण करण्याची व्यवस्था करणे.

८ रंगमंचावर कुसुमाग्रजांची प्रतिमा अत्यावश्यक. (दिनांक २७ फेब्रुवारी - मराठी भाषा गौरव दिन -कुसुमाग्रज जन्मदिन).

९ सांस्कृतिक कार्यक्रमात योग्य वेळी (शक्यतो समारोपाच्या गाण्याआधी) ४ पुरस्कार विजेत्यांवरील AVs (२०-२५ मि.) दाखविण्याची व्यवस्था.

<u>इतर मुद्दे -</u>

१ विद्यापीठ क्षेत्रातील सर्व प्रकारच्या महाविद्यालयांत " मराठी भाषा व साहित्य मंडळ " स्थापन करण्यासाठी पाठपुरावा करणे.

२ या मंडळांसाठी स्वतंत्र आर्थिक तरतूद करण्याची व्यवस्था (प्रामुख्याने दि.२७ फेब्रुवारी, दि.१५ ऑक्टोबर - वाचन प्रेरणा दिन व अन्य अनुषंगिक कार्यक्रमांसाठी ही आर्थिक तरतूद असेल.)

३ विद्यापीठ क्षेत्रातील सर्व महाविद्यालयांमध्ये मराठी भाषा गौरव दिनाचा यथोचित कार्यक्रम साजरा व्हावा.

४ शासन परिपत्रक व संबंधित उपक्रम सूची प्रत्येक महाविद्यालयापर्यंत पोहोचविणे आवश्यक.

५ केवळ मराठी भाषा विभाग किंवा मराठी वाङ्मय मंडळ किंवा ग्रंथालये यांनी योजलेला कार्यक्रम असे स्वरुप नसावे.

६ सर्व प्रकारच्या महाविद्यालयांमध्ये, सर्व विभागांच्या सहभागातून कार्यक्रम होतील, याबाबत पाठपुरावा करणे.

याशिवाय खालील प्रमाणे कार्यवाही करण्यात यावी. :-

१) मराठी भाषेचा उगम, विकास, समृध्दी, भवितव्य तसेच सदरहू भाषेचा प्रचार, प्रसार व संवर्धन विद्यापीठ/महाविद्यालयातील शिक्षक/विद्यार्थी यांनी लेख लिहून तो मराठी विकीपिडीयावर उपलब्ध करण्यात यावा.

२) राज्यातील सर्व अकृषी विद्यापीठे, अभिमत विद्यापीठे व स्वयं अर्थसहाय्यीत विद्यापीठे व संलग्नित सर्व महाविद्यालयात खालील नमूद उपक्रमांपैकी योग्य तो उपक्रम राबविण्यासाठी पुढाकार घ्यावा.

३) विद्यापीठांनी नेहमीप्रमाणे त्यांच्या कॅम्पसऐवजी कॅम्पसबाहेर शक्यतोवर विद्यापीठ मुख्यालयी असलेल्या शहरातील ऐतिहासीक ठिकाणे/ सांस्कृतिक सभागृहे/

मोठमोठे चौक/ प्रांगण इत्यादी ठिकाणी कार्यक्रमाचे आयोजन करावे. (उदा. पुणे येथील शनिवार वाडा, दगडुशेट गणपती, नाशिक येथील गोदातीर, औरंगाबाद येथील आमखास मैदान इत्यादी).

४) सदरहू कार्यक्रमामध्ये जास्तीत जास्त सर्व सामान्य जनतेचा सहभाग राहिल याबाबत आवश्यक ते नियोजन व योग्य अंमलबजावी करावी.

५) सदर कार्यक्रम मराठी भाषा प्रवास व विकास या सुत्राभोवती गुंफलेला असावा.

६) नेटके व भव्य आयोजन व मान्यवरांसोबत रसिकांची जास्तीत जास्त उपस्थिती ही जबाबदारी आयोजक विद्यापीठावर राहिल.

<u>**महत्वाच्या उपक्रमांची सुची :-**</u>

१) मातृभाषेची महती आणि माहिती, तसेच मातृभाषचे व्यक्तिगत व समाज जीवनातील स्थान आणि मातृभाषेचे मानसशास्त्रीय व शिक्षणशास्त्राच्या दृष्टीने महत्व या विषयांवर विचारमंथनात्मक कार्यक्रम आयोजित करणे.

२) सकस साहित्याची, नव्या माहितीची आधुनिक विज्ञान व तंत्रज्ञानाची मराठीतील पुस्तके वाचकांपर्यंत पोहोचविण्याच्या हेतूने राज्यभर ग्रंथप्रदर्शन/ ग्रंथोत्सव/ ग्रंथदिंडी आयोजित करणे.

३) शाळा/महाविद्यालये/शासकीय व निमशासकीय कार्यालये/खाजगी संस्थांमध्ये विविध स्तरांवर मराठी भाषा, साहित्य आणि संस्कृतीविषयक विविध प्रकारच्या स्पर्धा (निबंध,वक्तृत्व इ.) आयोजित करणे.

४) मराठी भाषा गौरव दिनानिमित्त शासनाच्या विविध उपक्रमांना प्रसिध्दी देणे.

५) आकाशवाणी व दूरदर्शनवरून सादर करण्यात येत असलेल्या माहिती व जनसंपर्क महासंचालनालयाच्या प्रायोजित कार्यक्रमामध्ये मराठी भाषा विषयक मान्यवरांच्या मुलाखती, परिसंवाद आयोजित करणे.

६) मराठी भाषा/साहित्य कोष वाड्मय या विषयांवर व्याख्याने, चर्चासत्रे, परिसंवाद, कार्यशाळा यांचे आयोजन तसेच तज्ञ, विचारवंत व साहित्यिकांच्या मुलाखतींचे आयोजन.

७) प्रचारमाध्यमे तसेच प्रशासनात मराठी भाषेचा वापर याबाबत व्याख्याने, चर्चासत्रे, परिसंवाद, कार्यशाळा, सादर करणे यांचे आयोजन.

८) युनिकोडप्रणित मराठी आणि इन्स्क्रिप्ट मराठी कळफलक संबंधीत विषयांवरील प्रशिक्षण कार्यशाळांचे आयोजन.

९) समाजप्रसार माध्यमांतील (सोशल मिडीया) मराठी, माहिती तंत्रज्ञान व मराठी, माहजालावरील (इंटरनेट) मराठी या क्षेत्रांतील तज्ञांची व्याख्याने व सादरीकरणे यांचे आयोजन.

१०) कुसुमाग्रज व इतर सुप्रसिध्द थोर मराठी साहित्यिकांच्या साहित्यावर आधारित कार्यक्रमांचे आयोजन.

११) मराठी वर्णमालेबाबत सादरीकरण किंवा व्याख्याने यांचे आयोजन.

१२) बोली भाषांवरील कार्यक्रमांचे आयोजन (व्याख्याने, चर्चासत्रे, सादरीकरणे... इत्यादी)

१३) शब्दभांडार आणि नवीन पर्यायी शब्दनिर्मिती यांबाबतच्या स्पर्धा.

१४) म्हणी, वाक्प्रचार, प्राचीन शब्द यांची व्युत्पत्ती या विषयांवर रंजक व्याख्याने/ सादरीकरणे.

१५) मराठी सुलेखन, सुंदर मराठी हस्ताक्षर स्पर्धा व संबंधीत कार्यशाळांचे आयोजन.

१६) मराठी कविता, प्रसिध्द उतारे, मराठी भाषा विषयक घोषवाक्ये यांचे भित्तीचित्र प्रदर्शन किंवा स्पर्धेचे आयोजन.

१७) मोडी लिपीचे प्रशिक्षण, व्याख्यान किंवा परिसंवादाचे आयोजन.

१८) मराठी भाषेच्या सर्वांगीण विकासासाठी कार्य करणाऱ्या नि:स्पृह व्यक्ती व त्यांनी निर्माण केलेल्या संस्थांना किंवा प्रकल्पांना भेट देणे.

२. " विकिपिडीया " हे जगभरातील असंख्य भाषांमध्ये कार्यरत असलेले लोकप्रिय संकेतस्थळ आहे. ही वस्तुस्थिती विचारात घेऊन, मराठी भाषा गौरव दिनी केवळ महाराष्ट्रातीलच नव्हे तर जगभरातील मराठी जनांनी मराठी देवनागरी लिपितील किमान एक परिच्छेद / मजकूर मराठी विकीपिडीयावर टंकलिखित करावा असे आवाहन मा. मंत्री महोदयांनी केले आहे. या आवाहानाला प्रतिसाद देत आपल्या विभागाशी संबंधित विविध क्षेत्रातील मान्यवरांसह महाविद्यालयीन विद्यार्थी /प्राध्यापक /सर्व शासकीय तसेच निमशासकीय अधिकारी व कर्मचारी यांनी मराठी भाषा गौरव दिनाचे औचित्य साधून, महाजालावरील मराठी लेखनाला कृतीशिल प्रतिसाद द्यावा. या अनुषंगाने आपल्याशी संबंधित

विविध योजनांची माहिती, त्याचप्रमाणे त्या त्या क्षेत्रातील तज्ञांची माहिती मराठी भाषेमध्ये मराठी विकीपिडीयावर देण्यात यावी.

३. विकीपिडीयावर लेखन कसे करावे यासंदर्भात या क्षेत्रातील तज्ञ व्यक्ती श्री. राहुल देशमुख, आय. आय. टी., पवई, मुंबई यांनी केलेले मार्गदर्शन मराठी भाषा विभागाने दि. २१ जानेवारी, २०१७ च्या परिपत्रकाद्वारे दिलेले आहे. या प्रक्रियेबाबत काही अडचण /शंका निर्माण झाल्यास या प्रकल्पावर काम करणाऱ्या श्री. हरिश सातपुते, भ्रमणध्वनी क्रमांक : ९६१९६०९६३७, ई-मेल: marathiwikipedia@gmail.com यांच्याशी संपर्क साधावा. या सुविधेचा वापर करुन, आपला विभाग व विभागाच्या अधिपत्याखालील सर्व कार्यालयांनी मराठी भाषा विकास संवर्धनात आपले योगदान द्यावे. तसेच विकीपिडीयावर लेखन करण्यासंदर्भात मराठी भाषा विभागामार्फत प्रशिक्षण दिले जाते. त्याचा लाभ घेण्यात यावा व जेथे संगणक प्रयोगशाळा (Computer Lab) असेल तेथे प्रशिक्षण आयोजित करावे.

४. सन १९६० पासून मराठी ही कायदेशीर आणि वैधानिक दृष्टया राजभाषा आहे. त्यामुळे मराठी भाषेचे लोकभाषा म्हणून जतन करणे आणि ज्ञानभाषा म्हणून संवर्धन होणे आवश्यक आहे. याकरीता विद्यापीठे व महाविद्यालये यांची महत्वाची भूमिका आहे म्हणून महाराष्ट्रातील सर्व विद्यापीठांनी आणि सर्व महाविद्यालयांनी " मराठी भाषा व साहित्य मंडळ " स्थापन करावे. या मंडळाच्या माध्यमातून दैनंदिन जीवनातील मराठी ते आधुनिक तंत्रज्ञानातील मराठी याबाबतचे उपक्रम घेण्यात यावेत. तसेच मंडळाने साहित्यिक - सांस्कृतिक उपक्रमांची आखणी करावी. कार्यक्रमांचे स्वरुप मंनोरंजनात्मक, प्रबोधनात्मक व प्रशिक्षणात्मक असावे. मराठी भाषेचा व साहित्याचा विकास हे कार्यक्रमाचे सूत्र व उद्दिष्ट असावे. मराठी भाषा व साहित्य मंडळाच्या कार्यामध्ये विद्यापीठे आणि महाविद्यालयातील सर्व विभाग, शाखा व अभ्यासक्रम यामधील विद्यार्थ्यांचा सहभाग असावा. या मंडळाच्या उपक्रम - कार्यक्रमासाठी आर्थिक तरतूद संबंधित संस्थांनी करावी. उपक्रम - कार्यक्रमाबाबतचा ठराव व्यवस्थापन समिती (मॅनेजमेंट कमिटी) मध्ये करण्यात यावा.

५. वरील उपक्रम करण्यासाठी भाडे इत्यादिसाठी येणारा खर्च विद्यापीठांनी त्यांच्या निधीमधून करावा.

६. सदरहू कार्यक्रम अकृषी विद्यापीठे / महाविद्यालयांच्या कॅम्पसबाहेर होणार असल्याने, शहरातील सांस्कृतिक सभागृहे / प्रांगण / ऐतिहासिक ठिकाणे/ चौक इत्यादि ठिकाणांचे / जागांचे कार्यक्रमासाठीचे आरक्षण विहित कालावधीपूर्वी करण्यात यावे. सह संचालक, उच्च शिक्षण व तंत्र शिक्षण यांनी अकृषी विद्यापीठे यांचेशी संपर्क करुन, सदरहू कार्यक्रम यशस्वी करण्यासाठी प्रयत्न करावा.

७. सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आले असून त्याचा संकेताक २०१८०१२२१२४१३९३००८ असा आहे. हे परिपत्रक डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

Siddharth Kharat

Digitally signed by Siddharth Kharat
DN: c=IN, o=Government Of Maharashtra, ou=Higher And Technical Education Department, postalCode=400032, st=Maharashtra, 2.5.4.20=6f8cb55012423727bece629d954713c1ec2962a9ca9b909643170e56321cfd24, cn=Siddharth Kharat
Date: 2018.01.23 11:27:35 +05'30'

सिद्धार्थ खरात

(शासनाचे सह सचिव)

प्रत,

१. मा.मुख्यमंत्री यांचे सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
२. मा.मंत्री (उच्च व तंत्र शिक्षण, मराठी भाषा, शालेय शिक्षण, सांस्कृतिक कार्य विभाग) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
३. मा.राज्यमंत्री (उच्च व तंत्र शिक्षण) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
४. मा. विरोधी पक्ष नेता (विधानसभा / विधानपरिषद), विधान भवन, मुंबई.
५. अ. मु. स., उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग यांचे स्वीय सहाय्यक, मंत्रालय, मुंबई.
६. प्रधान सचिव, शालेय शिक्षण विभाग यांचे स्वीय सहाय्यक, मंत्रालय, मुंबई.
७. सचिव, मराठी भाषा विभाग, यांचे स्वीय सहाय्यक, मंत्रालय, मुंबई.
८. सचिव, सांस्कृतिक कार्य विभाग यांचे स्वीय सहाय्यक, मंत्रालय, मुंबई.
९. महासंचालक, माहिती व जनसंपर्क संचालनालय, मंत्रालय, मुंबई.

१०.कुलगुरु, सर्व अकृषि विद्यापीठे / अभिमत विद्यापीठे /स्वयं अर्थसहाय्यीत विद्यापीठे.

११.कुलसचिव, सर्व अकृषि विद्यापीठे/ अभिमत विद्यापीठे /स्वयं अर्थसहाय्यीत विद्यापीठे

१२.संचालक, उच्च शिक्षण, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.

१३.संचालक, तंत्र शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.

१४.संचालक, कला संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.

१५.संचालक, ग्रंथालय संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.

१६.सर्व सह संचालक, उच्च शिक्षण / तंत्र शिक्षण.

१७.सर्व सह सचिव/ उप सचिव, उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

१८. निवडनस्ती (समन्वय).